

Режим доступу: <http://italia-gu.com/page/konstitutsiya-italyanskoj-respubliki>.

15. Куц В.М. Кримінальна відповідальність за незаконне використання електричної або теплової енергії: монографія /В.М. Куц, Ю.В. Кириченко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 160 с.

16. Хавронюк М.І. Конституції європейських держав як джерела кримінального законодавства / М. І. Хавронюк // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2005. – № 12. – С. 53–91.

17. Матвієнко В. Частина шоста ст. 41 Конституції України потребує уточнення /В.Матвієнко // Право України. – 2000. – № 7. – С. 90–91.

18. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: навч. посіб. /П. М. Рабінович, М.І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.

ТИЩУК Т. І.,
викладач кафедри
конституційного права

УДК 342 (477)

ВИДИ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Розглядаються види рішень Конституційного Суду України, пропонується їх класифікація на підставі Конституції, чинного законодавства України та аналізу ухвалених рішень Конституційним Судом України. Висвітлюється вплив видової належності рішень для процесу їх реалізації за відповідними формами.

Ключові слова: *види рішень Конституційного Суду України, класифікація рішень.*

Рассматриваются виды решений Конституционного Суда Украины, предлагается их классификация на основании Конституции, действующего законодательства Украины и анализа принятых решений Конституционным Судом Украины. Освещается влияние видовой принадлежности решений для процесса их реализации по соответствующим формам.

Ключевые слова: *виды решений Конституционного Суда Украины, классификация решений.*

This article discusses the types of decisions of the Constitutional Court of Ukraine and proposes their classification under the Constitution and current legislation of Ukraine and analysis of decisions by the Constitutional Court of Ukraine. Also highlights the impact of plant species making process to implement them at the appropriate forms.

Key words: *types of decisions of the Constitutional Court of Ukraine, classification decisions.*

Вступ. Конституційний Суд України здійснює свої повноваження шляхом ухвалення рішень¹. Правова природа рішень Конституційного Суду України нерозривно пов'язана з його

¹ Конституційний Суд України може реалізувати свої повноваження й іншими способами. Наприклад, прийняття рішення, ухвалення висновку, витребування додаткових матеріалів, відмова у

місцем у механізмі держави, особливостями правового регулювання його діяльності. Серед науковців, які досліджують діяльність Конституційного Суду України, правову природу його рішень, здійснення конституційного правосуддя, перспективи розвитку та удосконалення діяльності органу конституційної юрисдикції тощо, часто виділяють питання видів рішень Конституційного Суду України² (способом відкритої класифікації чи виділення конкретних рішень, або способом безпосереднього дослідження питання, без уточнення конкретних видів рішень) з метою конкретизації, уточнення та звуження кола свого дослідження. Наприклад, Д. С. Терлецький [1], О. В. Скрипнюк [2], Т. О. Цимбалістий [3], М. В. Тесленко [4], Є. П. Євграфова [5], І. М. Шевчук [6].

Досліджуючи питання преюдиціальності рішень Конституційного Суду України А. Савчак звернув увагу на те, що: «ця стаття стосується лише рішень Конституційного Суду України у справах щодо конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим» [7, 27]. Автор виділив саме ті рішення, які є предметом дослідження, й таким чином чітко окреслив межі наукового дослідження. Є також інші приклади, зокрема, В. Н. Худоба, досліджуючи питання рішень Конституційного Суду України як джерел цивільного процесуального права виділяє необхідність їхнього поділу на: рішення про конституційність законів та інших правових актів; рішення, яким Конституційний Суд дає офіційне тлумачення Конституції України і законів України [8, 158].

Виходячи із вищезазначеного, чітко простежується, що науковці-конституціоналісти під час дослідження тих чи інших питань для окреслення предмета дослідження та його меж, можуть виділяти ті рішення, які матимуть відношення до предмета їхнього дослідження.

Постановка завдання. Мета цієї статті – відображення тих видів рішень Конституційного Суду України, які, на нашу думку, важливі у дослідженні питання реалізації рішень Конституційного Суду України. Це має важливе значення, адже реалізація рішень Конституційного Суду України здійснюється у чотирьох формах³, а визначити ту чи іншу форму (форми) реалізації можна, визначивши видову належність рішення. З цього випливає, що є необхідність класифікації рішень та виділення їх видів, що здійснюватиме позитивний вплив на процес реалізації рішень Конституційного Суду України.

Результати дослідження. Перш ніж розпочати безпосереднє дослідження, на нашу думку, необхідно визначити поняття тих термінів, що вживаються у статті, зокрема таких: класифікація (від лат. *clasis* – розряд і *facere* – робити) полягає у розподіленні об'єктів, явищ та понять на класи, відділи, розряди залежно від спільних ознак їх окремих груп. Отже, класифікація – це окремий випадок застосування логічної операції поділу обсягу понять, але її метою є не сам поділ як такий, а розкриття внутрішньо необхідних зв'язків між групами (класами, родами, видами тощо), за якими розподілені явища або предмети, що класифікуються [9, 117]; вид – це окрема галузь роботи, заняття, різновид у ряді предметів, явищ тощо; підрозділ, що об'єднує ряд предметів, явищ за спільними ознаками і входить до складу загальнішого вищого розділу – роду [10].

відкритті провадження тощо. Проте в даній статті розглядатимемо саме такий аспект здійснення Конституційним Судом України своїх повноважень.

² Інколи існує практика рішення Конституційного Суду України характеризувати як родові поняття всіх актів Конституційного Суду України або ототожнювати ці два поняття через що під час дослідження видів рішень Конституційного Суду України може виникнути плутанина. Проте ми вважаємо за необхідне, уточнити, що в нашому розуміння, й згідно з Основним Законом держави, Конституційний Суд України ухвалює рішення з питань відповідності Конституції України (конституційності) законів та інших правових актів та офіційного тлумачення Конституції та законів України.

³ Необхідно звернути увагу, що не кожне рішення Конституційного Суду України реалізується у чотирьох формах. Є рішення, процес реалізації яких здійснюється в одній формі (це може бути виконання чи застосування), а є й такі, процес реалізації яких здійснюється у двох, трьох, а то й у чотирьох формах.

Що стосується безпосереднього дослідження даного питання, то, на нашу думку, можна визначити таку класифікацію рішень Конституційного Суду України:

* За предметом відання (відповідно до повноважень) Конституційного Суду України, визначених ст. 150 Конституції України:

1. Рішення, ухвалені з питань про відповідність Конституції України (конституційність):
 - законів та інших правових актів Верховної Ради України;
 - актів Президента України;
 - актів Кабінету Міністрів України;
 - правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
2. Рішення, ухвалені з питань про офіційне тлумачення:
 - Конституції України;
 - законів України.

* За кількістю здійснюваних Конституційним Судом України функцій ⁴, які відображаються в ухваленому рішенні:

1) прості – це ті рішення, в яких є основна ⁵ функція (повноваження) і немає супровідної ⁶ функції;

2) ускладнені – рішення, в яких, крім основної функції (повноваження), наявна й супровідна функція.

* За кількістю супровідних функцій в ускладнених рішеннях:

- 1) рішення з однією супровідною функцією;
- 2) рішення з двома супровідними функціями.

* Прості рішення поділяються на такі:

1) рішення щодо офіційного тлумачення Конституції України або законів України (функція офіційного тлумачення). Наприклад, Рішення від 05.02.2004 № 2 рп/2004 (справа про тлумачення терміна «передача земельних ділянок») або Рішення від 26.01.2001 № 1-рп/2001 (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі);

2) рішення щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів, у яких акт (положення) визнано конституційним (функція конституційного контролю). Наприклад, Рішення від 03.02.2009 № рп/2009 (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) або Рішення від 01.10.1998 № 13-рп/98 (справа про підсудність спорів Вищому арбітражному суду України);

3) рішення щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів, у яких акт (положення) визнано неконституційним (функція конституційного

⁴ За способами й засобами функції Конституційного Суду України можна класифікувати на функції конституційного контролю; офіційного тлумачення; правової охорони Конституції; забезпечення принципу поділу державної влади (арбітражна функція); здійснення конституційного правосуддя тощо. Вчені називають також інші функції Конституційного Суду України – інтеграційну, правотворчу, політичну тощо. У своїй сукупності вони утворюють систему функцій Конституційного Суду України. З метою реалізації функцій Конституційного Суду України Конституція (ст. 150, 151, 152). Закон України «Про Конституційний Суд України» (ст. 13, 14) та інші закони України визначають повноваження Конституційного Суду України. Під повноваженнями Конституційного Суду України слід розуміти права й обов'язки цього органу державної влади, закріплені за ним для здійснення покладених на нього функцій. (В. Ф. Погорілко. Конституційне право України : підручник. – К., 2010).

⁵ Це та функція, яка обов'язково має здійснитися, щоб ухвалити рішення Конституційного Суду України. Наприклад, у рішеннях про офіційне тлумачення – це функція офіційного тлумачення; у рішеннях про конституційність – це функція конституційного контролю.

⁶ Супровідна – це та функція Конституційного Суду України, яка не є обов'язковою для ухвалення рішення, проте її застосування виникає у процесі конституційного провадження, що створює допоміжний регулювальний вплив під час його ухвалення або обов'язок під час його реалізації. Наприклад, у рішенні про офіційне тлумачення Конституційний Суд України визнав певне положення (акт) неконституційним, у даному випадку: функція офіційного тлумачення буде основною, а конституційного контролю – супровідною.

контролю). Наприклад, Рішення від 20.03.2002 № 5-рп/2002 (справа щодо пільг, компенсацій і гарантій) або Рішення від 08.07.2008 № 14-рп/2008 (справа про національні комісії регулювання природних монополій).

* Ускладненні рішення поділяються на:

1) рішення щодо офіційного тлумачення Конституції України або законів України, у яких акт (положення) визнано неконституційними (функція конституційного контролю, офіційного тлумачення; також функція захисту прав та свобод людини і громадянина Конституційним Судом України у разі наявності окремої вказівки Суду на конкретні дії або утримання від їх здійснення). Наприклад, Рішення від 06.06.2011 № 6-рп/2011 (із окремою вказівкою Суду – запропонувати Верховній Раді України законодавчо встановити порядок використання державних символів України, зокрема Державного Прапора України) або Рішення від 16.11.2000 № 13-рп/2000 (справа про право вільного вибору захисника) (без окремої вказівки Суду);

2) рішення щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів, у яких акт (положення) визнано конституційним за наявності окремої вказівки Конституційного Суду України на конкретні дії або утримання від їх здійснення, або під час з'ясування конституційного змісту цього акта за наявності правової позиції (функція конституційного контролю, захисту прав та свобод людини і громадянина Конституційним Судом України, офіційного тлумачення). Наприклад, Рішення від 10.09.2008 № 15-рп/2008 (справа про повноваження прокуратури відповідно до п. 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України) (із окремою вказівкою Суду – звернути увагу Верховної Ради України на необхідність законодавчої реалізації положень п. 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України);

3) рішення щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів, у яких акт (положення) визнано неконституційним за наявності окремої вказівки Конституційного Суду України на конкретні дії або утримання від їх здійснення або при з'ясуванні конституційного змісту цього акта за наявності правової позиції (функція конституційного контролю, захисту прав та свобод людини і громадянина Конституційним Судом України, офіційного тлумачення). Наприклад, Рішення від 23.12.1997 № 7-зп/97 (справа про Рахункову палату) (із окремою вказівкою Суду – обов'язки щодо забезпечення виконання Рішення Конституційного Суду України покласти на Верховну Раду України і Президента України та правовою позицією Суду щодо поняття «бюджет») або Рішення від 30.09.2010 № 20-рп/2010 (справа про дотримання процедури внесення змін до Конституції України) (із окремою вказівкою Суду – покласти на органи державної влади обов'язок щодо невідкладного виконання цього Рішення стосовно приведення нормативно-правових актів у відповідність до Конституції України від 28 червня 1996 р. в редакції, що існувала до внесення в неї змін Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV).

* За особливостями конституційного провадження:

1. Рішення, ухвалені в результаті провадження у справі щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

2. Рішення, ухвалені в результаті провадження у справі щодо конституційності правових актів, що викликають спір стосовно повноважень конституційних органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

3. Рішення, ухвалені в результаті провадження у справі щодо конституційності актів про призначення виборів, всеукраїнського референдуму чи місцевого референдуму Автономної Республіки Крим.

4. Рішення, ухвалені в результаті провадження у справі щодо відповідності положень чинних правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів

України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим конституційним принципам і нормам стосовно прав та свобод людини і громадянина.

* За формою звернення до Конституційного Суду України:

1. Рішення, ухвалене в результаті конституційного подання.
2. Рішення, ухвалене в результаті конституційного звернення.
3. Рішення, ухвалене в результаті об'єднання конституційного подання та конституційного звернення.

* За підставою для конституційного подання/конституційного звернення:

1. Для конституційного подання:
 - Наявність спору щодо повноважень конституційних органів державної влади України, органів влади АРК та органів місцевого самоврядування.

– Вирішення спірних питань щодо конституційності норм двох чи більше законів або актів міжнародного права, визнаних обов'язковими на території України, що встановлюють різний порядок реалізації одних і тих самих конституційних прав та свобод, чим суттєво обмежуються можливості їх використання.

– Практична необхідність з'ясування або роз'яснення, офіційної інтерпретації положень Конституції України та законів України.

2. Для конституційного звернення:

– Наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод.

3. Для конституційного подання у особливому порядку:

– Наявність спірних питань щодо конституційності прийнятих і оприлюднених у встановленому порядку законів, інших правових актів.

– Виникнення спірних питань щодо конституційності правових актів, виявлених у процесі загального судочинства.

– Виникнення спірних питань щодо конституційності правових актів, виявлених органами виконавчої влади у процесі їх застосування та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини у процесі його діяльності.

* За суб'єктом звернення:

1. Органи державної влади (Президент України; не менше як сорок п'ять народних депутатів; Верховний Суд України; Уповноважений Верховної Ради з прав людини; Верховна Рада Автономної Республіки Крим; Кабінет Міністрів України; Верховна Рада України; інші органи державної влади).

2. Органи місцевого самоврядування.

3. Громадяни України; іноземці; особи без громадянства; юридичні особи.

* За строками конституційного провадження:

1. Рішення, прийняте протягом 3 місяців (не перевищуючи цього терміну).

2. Рішення, прийняте протягом 6 місяців (не перевищуючи цього терміну).

* За підставами для визнання правових актів неконституційними:

1. Рішення щодо неконституційності акта на підставі його невідповідності Конституції України.

2. Рішення щодо неконституційності акта на підставі порушення встановленою Конституцією України процедури його розгляду; Рішення щодо неконституційності акта на підставі порушення встановленою Конституцією України процедури його ухвалення.

3. Рішення щодо неконституційності акта на підставі порушення встановленою Конституцією України процедури набрання ним чинності.

4. Рішення щодо неконституційності акта на підставі перевищення конституційних повноважень під час його прийняття.

* За неконституційністю акта повністю чи в окремій частині:

1. Рішення, яке визнає акт неконституційним повністю.
2. Рішення, яке визнає акт неконституційним в окремій частині.

* За здійсненням функції конституційного контролю у відкритому конституційному провадженні:

1. Рішення про відповідність Конституції України (конституційність) закону чи іншого правового акта, у якому не виявлено невідповідність щодо інших (щодо яких не відкрито провадження у справі) актів (положень).

2. Рішення про відповідність Конституції України (конституційність) закону чи іншого правового акта, у якому виявлено невідповідність щодо інших (щодо яких не відкрито провадження у справі) актів (положень).

3. Рішення про офіційне тлумачення Конституції України та законів України, у якому виявлено невідповідність акту (положення).

Виділення саме такої видової належності рішень Конституційного Суду України відповідає Конституції України, Закону України «Про Конституційний Суду України», Регламенту Конституційного Суду України та аналізу ухвалених рішень Конституційним Судом України⁷ [11].

Висновки. Таким чином, ми визначили ту класифікацію та видовий розподіл рішень, який слугуватиме чіткому визначенню форм, за допомогою яких реалізуються рішення. Оскільки ж у механізм реалізації рішень Конституційного Суду України входять не лише форми, але й суб'єкти та процедура реалізації, то цей поділ впливатиме і на їхнє визначення.

Список використаних джерел:

1. Терлецький Д.С. Офіційне тлумачення Конституції України як спосіб конституційної модернізації / Д.С. Терлецький // Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституція України в сучасній правовій доктрині та національному державотворчому процесі», Львівський національний університет імені Івана Франка, юридичний факультет, Львів, 2011. – С. 188–191.

2. Скрипнюк О.В. Правові акти Конституційного Суду України в системі джерел конституційного права: pro/contra /О.В. Скрипнюк// Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституція України в сучасній правовій доктрині та національному державотворчому процесі», Львівський національний університет імені Івана Франка, юридичний факультет, Львів, 2011. – С. 59–63.

3. Цимбалістий Т.О. Правова природа актів Конституційного Суду України /Т.О. Цимбалістий // Університетські наукові записки. – 2007. – № 1 (21). – С. 47–55.

4. Тесленко М. Правова природа актів Конституційного Суду України / М. Тесленко // Право України. – 2000. – № 2. – С. 6–9.

5. Євграфова Є. Акти Конституційного Суду України в системі національного законодавства / Є. Євграфова // Право України. – 2001. – № 10. – С. 66–68.

6. Шевчук І. М. Акти Конституційного Суду України: правова природа та дія / І.М. Шевчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – № 25. – С. 51–55.

7. Савчак А. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: теоретично-правовий аспект / А. Савчак // Публічне право. – 2011. – № 2. – С. 27–32.

8. Худо́ба В. Н. Решения Конституционного Суда Украины как источник гражданского процессуального права / В. Н. Худо́ба // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия «Юридические науки». – Том 20 (59). – № 1. – 2007. – С. 156–161.

⁷ Починаючи з рішення 1-зп/1997 (у справі щодо несумісності депутатського мандата) і завершуючи рішенням 1-рп/2013 (у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Ліхтнер Бетон Львів» щодо офіційного тлумачення положень ч. 4 ст. 58, ч. 1 ст. 64 Закону України «Про господарські товариства»)

9. Философский словарь ; под ред. М. М. Розенталя. – 3-е изд. – М. : Полит. лит., 1975. – С. 177.

10. Вид : Академічний плачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>.

11. Рішення Конституційного Суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua>.

